

BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING SHAXSIY SIFATLARINI OPTIMALLASHTIRISH MEXANIZMLARI

Qodirova Mavluda Maxodir qizi,

UBS Maktabgacha va Maktab ta'limi fakulteti o'qituvchisi,
mavludaq14@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola bo'lajak pedagoglarning shaxsiy sifatlarini optimallashtirishning asosiy mexanizmlarini – oliy ta'lim jarayonidagi tizimli ishlash, pedagogik amaliyot, o'z-o'zini rivojlantirish va refleksiya, mentorlik tizimi hamda innovatsion texnologiyalardan foydalanishni atroflicha yoritishga bag'ishlangan. Maqola orqali ushbu mexanizmlarning o'zaro bog'liqligi va ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Natijada, shaxsiy sifatlarning optimallashtirilishi nafaqat individual pedagogning professional muvaffaqiyatiga, balki butun ta'lim tizimining sifatini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi.

Tayanch ibora: pedagog, optimallashtirish, mentorlike, zamonaviy texnologiya, integratsiya, tahlil.

Аннотация. Данная статья посвящена подробному рассмотрению основных механизмов оптимизации личностных качеств будущих учителей – систематической работы в процессе высшего образования, педагогической практики, саморазвития и рефлексии, системы наставничества и использования инновационных технологий. В статье исследуется взаимосвязь этих механизмов и способы их практической реализации. В результате подчеркивается, что оптимизация личностных качеств служит не только профессиональному успеху отдельного учителя, но и повышению качества всей системы образования.

Ключевые слова: учитель, оптимизация, наставничество, современные технологии, интеграция, анализ.

Abstract. This article is devoted to a detailed coverage of the main mechanisms for optimizing the personal qualities of future teachers - systematic work in the higher education process, pedagogical practice, self-development and reflection, the mentoring system, and the use of innovative technologies. The article examines the interrelationship of these mechanisms and ways to implement them in practice. As a result, it is emphasized that the optimization of personal qualities serves not only the professional success of an individual teacher, but also to improve the quality of the entire education system.

Keywords: teacher, optimization, mentorlike, modern technology, integration, analysis.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi – har tomonlama barkamol, ijodkor va mas'uliyatli shaxsni tarbiyalashdan iborat. Bu vazifani muvaffaqiyatli amalga oshirishda o'qituvchining o'rni beqiyos. O'qituvchi nafaqat fan va texnologiyalarni o'rgatuvchi, balki o'quvchilarning ruhiy-axloqiy dunyosini shakllantiruvchi, ularning qadriyatlar tizimini mustahkamlovchi va hayotiy yo'nalishlarini belgilashga yordam beruvchi shaxsdir. Shu sababli, bo'lajak pedagogning professional tayyorgarligi faqat nazariy bilim va metodik mahorat bilan cheklanib qolmaydi – uning shaxsiy sifatlari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Shaxsiy sifatlarni optimallashtirish jarayoni – bu bo'lajak o'qituvchining ichki dunyosini, emotsional-intellektual salohiyatini, axloqiy qadriyatlarini va psixologik barqarorligini kasbiy talablarga mos ravishda eng yuqori darajaga yetkazish demakdir. Empatiya, sabr-toqat, emotsional intellekt, kommunikativ qobiliyat, o'zini o'zi boshqarish, ijodkorlik va mas'uliyat kabi fazilatlar o'quvchilar bilan samarali muloqot

qilish, konfliktlarni tinch yo‘l bilan hal etish, individual yondashuvni ta‘minlash va motivatsiyani oshirish uchun zarur bo‘ladi.

Zamonaviy ta‘lim tizimida o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsni shakllantiruvchi, o‘quvchining ichki dunyosiga ta‘sir etuvchi mutaxassis sifatida qaraladi. Bu jarayonda pedagogning o‘z shaxsiy sifatlari – mas‘uliyat, sabr-toqat, empatiya, kommunikativlik, ijodkorlik, emotsional barqarorlik va o‘zini o‘zi boshqara olish qobiliyati – hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ayniqsa bo‘lajak pedagoglar, ya‘ni hozirda oliy o‘quv yurtlarida tahsil olayotgan talabalar uchun ushbu sifatlarni optimallashtirish, ya‘ni ularni eng yuqori darajaga yetkazish va kasbiy faoliyatga moslashtirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Chunki o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘quvchilarning motivatsiyasi, o‘ziga ishonchi va ijtimoiy rivojlanishiga ta‘sir qiladi.

Natijalar va tahlillar. Shaxsiy sifatlar deganda nima tushuniladi va ular nega optimallashtirilishi kerak? Pedagogning shaxsiy sifatlari uning ichki dunyosi, qadriyatlar tizimi va psixologik tayyorgarligini aks ettiradi. Masalan, empatiya – o‘quvchining his-tuyg‘ularini chuqur his etish va tushunish qobiliyati – sinfda muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri munosabat bildirishga yordam beradi. Sabr-toqat esa, o‘quvchining har xil darajadagi qobiliyatlarini inobatga olib, har birini individual yondashuv bilan o‘qitish imkonini yaratadi. Emotsional barqarorlik stressli paytlarda o‘zini tuta bilish, konfliktlarni tinch yo‘l bilan hal etish uchun zarur. Ijodkorlik esa darslarni qiziqarli va zamonaviy qilish, yangi metodlar topishga xizmat qiladi. Bu sifatlar tug‘ma bo‘lishi mumkin, lekin ko‘pincha ular ataylab rivojlantirilishi, takomillashtirilishi lozim. Chunki zamonaviy ta‘limda o‘qituvchi nafaqat bilim uzatuvchi, balki o‘quvchining hayotiy qadriyatlarini shakllantiruvchi, ijtimoiy muhitda yetakchi bo‘lishi kerak. Agar bu sifatlar yetarli darajada rivojlanmasa, pedagog o‘z kasbiy vazifalarini to‘liq bajara olmaydi va natijada ta‘lim sifati pasayadi.

Endi asosiy savol: bo‘lajak pedagoglarning shaxsiy sifatlarini optimallashtirish qanday mexanizmlar orqali amalga oshiriladi? Bu jarayon bir necha bosqich va yo‘nalishda olib boriladi, ularning har biri o‘ziga xos xususiyatlarga ega.

Birinchi mexanizm – oliy pedagogik ta‘lim jarayonida tizimli ishlash. Bu yerda modulli ta‘lim tizimi, interfaol metodlar (masalan, muhokama, rol o‘yinlari, aqliy hujum, muammoli vaziyatlarni hal etish) keng qo‘llaniladi. Talabalar nafaqat nazariy bilim oladi, balki o‘z shaxsiy fazilatlarini sinab ko‘radi. Masalan, kommunikativlikni oshirish uchun guruhlarda loyihaviy ishlar tashkil etiladi, unda har bir talaba o‘z fikrini ochiq ifoda etishga majbur bo‘ladi. Empatiyani rivojlantirish uchun esa psixologik treninglar o‘tkaziladi, bunda talabalar boshqa odamning o‘rnida o‘zini tasavvur qilishni o‘rganadi. Bunday mashg‘ulotlar davomida o‘qituvchilar talabalarning shaxsiy xususiyatlarini kuzatib, individual maslahatlar beradi va zaif tomonlarni kuchaytirishga yordam beradi.

Ikkinchi mexanizm – pedagogik amaliyot va real muhitda tajriba orttirish. Bu eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Talabalar maktab yoki bog‘chada haqiqiy sinf oldida

dars o‘tadi, o‘quvchilar bilan muloqot qiladi, konfliktlarni hal etadi. Bu jarayonda ularning shaxsiy sifatleri sinovdan o‘tadi: sabr-to‘qati yetmay qolsa, darhol seziladi; empatiyasi kuchli bo‘lsa, o‘quvchilar bilan tez aloqa o‘rnatadi. Amaliyot rahbarlari (mentorlar) kuzatuv natijalarini tahlil qilib, har bir talabaga o‘ziga xos tavsiyalar beradi. Masalan, agar talaba o‘zini tuta olmasa, emotsional barqarorlikni oshirish uchun maxsus mashqlar tavsiya etiladi. Bunday tajriba orqali shaxsiy sifatlar nazariyadan amaliy darajaga o‘tadi va tabiiy ravishda optimallashtiriladi.

Uchinchi mexanizm – o‘z-o‘zini rivojlantirish va refleksiya (o‘zini o‘zi tahlil qilish). Bu mexanizm bo‘lajak pedagogning mustaqil ishlashiga asoslanadi. Talabalar maxsus kundalik yuritadi, har bir dars yoki muloqotdan keyin o‘z harakatlarini baholaydi: “Bugun qayerda sabrli bo‘la olmadim?”, “O‘quvchining his-tuyg‘usini qanchalik tushundim?”. Psixologik testlar (masalan, emotsional intellektni o‘lchaydigan testlar) va o‘z-o‘zini baholash jadvallari yordamida zaif tomonlar aniqlanadi. Shundan so‘ng individual rivojlanish rejasi tuziladi: kitob o‘qish, meditatsiya, psixologik mashqlar yoki hatto san‘at terapiyasi. Bu jarayon doimiy bo‘lib, kasbiy faoliyat davomida ham davom etadi.

To‘rtinchi mexanizm – mentorlik va hamkorlik tizimi. Tajribali o‘qituvchilar yoki psixologlar bilan birgalikda ishlash bo‘lajak pedagoglarga o‘z sifatlarini tezroq takomillashtirishga yordam beradi. Mentor real misollar orqali maslahat beradi, xatolarni tuzatadi va motivatsiya qiladi. Guruhdagi hamkorlik esa – masalan, tajriba almashish yig‘inlari – turli talabalarning kuchli tomonlaridan o‘rganish imkonini yaratadi.

Beshinchi mexanizm – innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Virtual realite orqali sinf muhitini modellashtirish, onlayn psixologik treninglar, mobil ilovalar orqali emotsional holatni kuzatish – bularning barchasi shaxsiy sifatleri optimallashtirishga xizmat qiladi. Masalan, virtual sinfda konfliktli vaziyatlarni hal etish mashqlari orqali talaba xavfsiz muhitda o‘zini sinab ko‘radi va xatolarini tuzatadi.

Xulosa. Bo‘lajak pedagoglarning shaxsiy sifatleri optimallashtirish – bu tizimli, ko‘p qirrali va doimiy jarayon. U oliy ta‘lim, amaliyot, o‘z-o‘zini rivojlantirish, mentorlik va zamonaviy texnologiyalarni birlashtirgan holda eng yaxshi natija beradi. Natijada nafaqat professional mutaxassis, balki o‘ziga ishongan, emotsional jihatdan yetuk, o‘quvchilar uchun haqiqiy namuna bo‘la oladigan shaxs shakllanadi. Bu esa butun ta‘lim tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Har bir bo‘lajak pedagog o‘z ustida tinimsiz ishlashi, o‘z sifatleri doimiy ravishda takomillashtirishi kerak – chunki o‘qituvchining eng muhim vositasi uning shaxsining o‘zi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qodirova M.B. Conditions for developing personal qualities in future teachers through historical fictional books // American Journal Of Social Sciences And Humanity Research (ISSN – 2771-2141) VOL. 04 ISSUE 12.2024. –B.196-201. <https://doi.org/10.37547/ajsshr/Volume04Issue12-14> ((№20 CrossRef, Imract Factor 4.0))
2. Qodirova M.B. An Integrative Model for Developing The Personal Qualities Of Future Teachers Through Historical And Fictional Books // Jurnal ISO: Jurnal Ilmu Sosial, Politik dan Humaniora

Vol: 4, № 2, 2024. –P.1-6. (№20 CrossRef, Imract Factor 8.1) ISSN:2771-2141 DOI:
<https://doi.org/10.53697/iso.v4i2.2090>

3. Pedagogik mahorat: ilmiy-nazariy va metodik jurnal. – 2024, № 5. – BuxDU nashrlari.
4. Kasbiy pedagogika (o‘quv qo‘llanma). – Toshkent: TIAME, 2024.
5. Pedagogik faoliyatda raqamli kompetensiyalar. – Toshkent: BIMM kutubxonasi, 2024.
6. Shadrikov V.D. Pedagogik faoliyatning psixologik asoslari. – Moskva, 2019 (o‘zbek tiliga tarjima qilingan nashr).
7. Musurmonova O. Ma’naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2023
8. <https://www.wosjournals.com/index.php/shokh/article/view/5665>

